

Araştırma Makalesi/ Research Article

Postpartum Dönemde Büyükanne Desteğinin Emzirme Öz Yeterlilik Düzeyine Etkisi: Kesitsel Bir Araştırma

The Effect of Grandmother Support on Breastfeeding Self-Efficacy Level in The Postpartum Period: A Cross-Sectional Study

Gülsün Ayrar¹ Semra Köse²

¹Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Erzincan, TÜRKİYE
²Necmettin Erbakan Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Konya, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 22/12/2022 Kabul tarihi/ Date of acceptance: 21/05/2023
© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, Published online: 31/10/2023

ÖZ

Amaç: Postpartum dönemde büyükanne desteğinin emzirme öz yeterlilik üzerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan araştırma, doğum sonrası 0-42 günlük bebeği olan 213 anne ile Ocak- Nisan 2022 tarihleri arasında Türkiye'nin doğusundaki bir ilin araştırma hastanesinin Pediatri Polikliniği'nde yürütülmüştür. Veriler anket formu ve Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği-Kısa Formu (EÖYÖ-KF) aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde, ortalama, T-testi, Mann Whitney U Testi ve Spearman Korelasyon analizleri kullanılmıştır.

Bulgular: Büyükanne lohusalıkta yanında kalma süresinin ortalama 10.27±11.20 gün olduğu, %71.8'inin lohusalık sürecinde destek aldığı bulunmuştur. Büyükanne lohusalıkta %61'inin anne sütü dışında besin önerdiği, besin önerisinde bulunanların %43.4'ünün mama önerdiği, %74.4'ünün önerilen besinleri bebeğine verdiği tespit edilmiştir. Annelerin büyükanne desteği alma durumlarına göre emzirme öz-yeterlilik düzeyleri ve lohusalıkta kalma süreleri arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (p<0.05). Annelerin bebeklerini Sadece Anne Sütü (SAS) ile besleme süresi ile Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği- Kısa Formu (EÖYÖ-KF) toplam puanı arasında ve büyükanne lohusalıkta yanında kalma süresi arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir (p<0.05).

Sonuç: Lohusalık döneminde büyükanne lohusalıkta yanında kalma süresi arttıkça annelerin bebeklerini Sadece Anne Sütü ile besleme sürelerinin ve emzirme öz yeterlilik düzeylerinin arttığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Destek, emzirme, öz yeterlilik, postpartum bakım

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to determine the effect of grandmother support on breastfeeding self-efficacy in the postpartum period.

Methods: This descriptive and cross-sectional study was conducted in the Pediatrics Outpatient Clinic of a research hospital in a province in eastern Turkey between January and April 2022 with 213 mothers who had babies 0-42 days old after birth. Data were collected through a questionnaire and the Breastfeeding Self-Efficacy Scale- Short Form (BSES-SF). Percentage, mean, Independent Samples t-test, Mann-Whitney U Test, and Spearman Correlation analyses were used to evaluate the data.

Results: It was found that the average duration of staying with the grandmothers in the puerperium was 10.27±11.20 days, and 71.8% of them received support during the puerperium. It was determined that 61% of the grandmothers recommended food other than breast milk in the puerperium, 43.4% of those who made nutritional recommendations recommended formula, and 74.4% gave the recommended nutrients to their babies. It was determined that there was a significant difference between breastfeeding self-efficacy levels and the duration of stay in puerperium according to the mothers' receiving maternal support (p<0.05). It was determined that there was a positive correlation between the duration of feeding their babies with Exclusive Breastfeeding (EBF) and the total score of the Breastfeeding Self-Efficacy Scale-Short Form (BSES-SF) and the duration of staying with the grandmothers in the puerperium (p<0.05).

Conclusion: It was found that as the duration of staying with the grandmothers in the puerperium increased, the duration of feeding their babies with Exclusive Breastfeeding and the breastfeeding self-efficacy levels of the mothers increased.

Keywords: Grandmother, support, breast-feeding, self-efficiency

ORCID IDs of the authors: GA:0000-0002-1069-2683; SK:0000-0003-3828-8874

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gülsün Ayrar

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Erzincan, TÜRKİYE

*7. Uluslararası 18. Ulusal Hemşirelik Kongresi'nde Sözel bildiri olarak sunulmuştur.

e-posta/e-mail: gulsun_ayrar@hotmail.com

Atıf/Citation: Ayrar G, Köse S. (2024). Postpartum dönemde büyükanne desteğinin emzirme öz yeterlilik düzeyine etkisi: Kesitsel bir araştırma. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 7(1), 74-82. DOI:10.38108/ouhcd.1222786

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Yenidoğan bir bebek yeterli ve dengeli bir beslenmeye sahip olursa sağlıklı bir gelişim gösterebilmektedir (Raesi ve ark., 2014; Gölbaşı ve ark., 2019). Yenidoğan bebeklerin bu sağlıklı gelişimi gösterebilmesinde en iyi kaynak anne sütüdür. Anne sütünün hem yenidoğanların sağlıklı büyüme ve gelişmelerine katkısı hem de aile ve ülke ekonomisine getirileri tartışılmazdır (Bulut ve Bayrakçı, 2021). Amerikan Pediatri Akademisi (AAP), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gibi birçok kuruluş toplumun sağlığı için bebeklerin ilk 6 ay Sadece Anne Sütü (SAS) ile beslenmelerini ve 6. aydan sonra en az iki yaşına kadar ek gıdaların yanında emzirmenin sürdürülmesini tavsiye etmektedir (Kasahun ve ark., 2017; Dünder, 2021).

Postpartum dönemde başarılı bir emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesi sadece anne ve bebeğin dâhil olduğu bir süreç değildir. Aynı zamanda aile, toplum ve sağlık ekibini ilgilendiren çok boyutlu bir süreçtir (Aluş Tokat ve Okumuş, 2013). Annelerin emzirme davranışları çeşitli sosyo-demografik, toplumsal ve sağlıkla ilgili faktörlerden etkilenebilir. Emzirmenin başlatılması, sürdürülmesi ve teşvik edilmesi için sağlık profesyonelleri tarafından bu faktörlerin etkilerinin bilinmesi önemlidir (Balogun ve ark., 2015). Hem ülkeler hem de uluslararası kuruluşlar emzirmeyi bu kadar destekleyip teşvik ederken emzirmenin erken dönemde sonlandırılmasının da pek çok nedeni vardır. Annenin emzirmeye olan istek ya da isteksizliği emzirme öz yeterlilik algısı ile paralel bir davranıştır (Alioğulları ve ark., 2016).

Emzirme öz yeterlilik algısı; annenin duygusal olarak emzirmeye hazır oluşluk durumunu, bebeğini emzirebilmek için göstereceği çabayı ve emzirme ile ilgili düşüncelerini yansıtır. Annenin bu süreçte karşılaştığı zorluklar ile mücadele yeteneğini gösterir (İnce ve ark., 2017). Emzirme davranışı; sosyoekonomik düzey, yaşanan sosyal çevre ve bu çevrede emzirmenin desteklenmesi, geleneksel aile yapısı, büyük neslin ve annenin emzirme konusundaki tecrübeleri gibi sosyokültürel ve sosyoekonomik etmenlerden etkilenmektedir. Özellikle de büyük nesil, gebelik kararı ve bebeğin bakımı gibi konularda aile içinde çok önemli bir rol oynamaktadır (İşbay ve Gerçek Öter, 2021; Corbett ve Callister, 2012). Emzirme deneyimi ve büyükannenin bilgisi, annenin emzirmeye başlama ve emzirmeye devam etme kararını etkilemektedir. Emzirmeye devam etmek için ne kadar fazla destek alınır, emzirmeye devam edebilme yeteneği de o

kadar büyük olur (Nugroho ve ark., 2017). Emzirme sürecinde büyükanne desteğinin doğum sonrası anneleri önemli boyutta etkilediğini belirtmişlerdir. Geleneksel Türk ailelerinde deneyimli bir üst nesil, emzirmeye başlanma ve sürdürme gibi emzirme davranışları üzerinde söz sahibi olmaya isteklidirler (İşbay ve Gerçek Öter, 2021).

Uluslararası literatürde de büyükannelerin anne ve bebeğin bakımını üstlenme, emzirmenin başlatılması, sürdürülmesi, ilk sütün bebeğe verilmesi, emzirme döneminde annenin beslenmesi, ek gıdalara geçiş zamanı gibi konularda anneye rehberlik yaptıkları görülmektedir (Chen ve ark., 2011). Bazı araştırmalar ise büyükannelerin emzirme davranışında olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilerinin olduğu belirtmektedir (Emmot ve Mace, 2015). Büyükannelerin annelere nasıl emzirmeleri gerektiğini öğretmesi ve emzirmeye devam etmesinde destek olması olumlu etkilerden sayılırken; yaşamın ilk aylarında bebeklere fazladan sıvı verilmesi veya tamamlayıcı beslenmeyi önerme eğiliminde olması ile emzirme süresi konusunda olumsuz etkileyebilir (Wahyuni ve Rezkiki, 2017; Probawati ve ark., 2019). Emzirme oranlarının artmasını sağlayan faktörleri araştıran bir araştırmada, büyükannelerin başarılı bir emzirme için önemli olduğunu, onların bilgisi, tutumları ve deneyimleri annelerin emzirmeye başlama ve emzirmeye devam etme kararlarını etkilediğini göstermektedir (Grassley ve ark., 2012). Heidari ve ark. (2016) aile üyelerinin emzirme konusunda uygun bilgi ve deneyime sahip olmaları durumunda annenin emzirme girişimlerinde destekleyici rol oynayacaklarını bildirmişlerdir.

Türk kültüründe büyükanneler genelde doğumdan sonra annenin ve bebeğin bakımına destek olmaktadır. Bu nedenle emzirme döneminde sosyal desteğin emzirme davranışlarını etkilediği düşünülürse bu çalışma postpartum dönemde büyükanne desteğinin emzirme öz yeterlilik üzerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Kesitsel tipte araştırmadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Ocak-Nisan 2022 tarihleri arasında Türkiye'nin doğusunda bir ildeki araştırma hastanesinin Çocuk Polikliniği'ne başvuran 0-42 günlük bebeği olan anneler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem yöntemine gidilmeden Ocak-Nisan 2022 tarihleri arasında Çocuk Polikliniği'ne

çeşitli nedenler ile başvuran ve çalışmaya katılmayı kabul eden annelerle (n=213) tamamlanmıştır. Örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu belirlemek için G-Power 3.1.9.2 programı kullanılarak posthoc güç analizi yapılmıştır. Güç analizinde çalışmanın %95 güç ve 0.05 anlamlılık düzeyinde, 0.25 etki büyüklüğü olduğu belirlenmiştir. Bu değerler 213 olan örneklem hacminin yeterli olduğunu göstermektedir. Araştırmaya 0-42 günlük bebeği olan, term de ve ağırlığı 2500 gr'ın üzerinde sağlıklı yenidoğanı olan, 18 yaşın üzerinde olan, Türkçe konuşabilen, iletişim engeli bulunmayan ve çalışmaya katılmaya istekli olan anneler çalışma kapsamına alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışma verilerinin toplanmasında demografik bilgi formu ve Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği- Kısa Formu (EÖYÖ-KF) kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan bu formda annelerin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir durumu gibi sosyo-demografik özelliklerine, obstetrik özelliklerine, bebeğin beslenme şekline ve büyük anne desteğine yönelik 26 soru yer almaktadır (Aluş Tokat ve Okumuş, 2010; Ferreira ve ark., 2018; Probowati ve ark., 2019).

Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği-Kısa Formu (EÖYÖ-KF): Dennis (1999) tarafından annelerin emzirme öz yeterlilik düzeylerini değerlendirmek amacıyla, geliştirilmiş olup Türkçe uyarlaması Aluş Tokat ve Okumuş (2010) tarafından yapılmış 33 maddelik bir ölçektir. Ölçek daha sonra 14 maddelik kısa formuna dönüştürülmüş 5 puanlı Likert tipi bir ölçektir (1= "Hiç emin değilim" ve 5 = "Her zaman eminim"). Ölçekten alınabilir en düşük puan 14, en yüksek puan 70'tir. Puan yükseldikçe yüksek emzirme öz yeterliliğini göstermektedir. Cronbach alfa değeri orijinal ölçekte 0.94, Aluş ve ark.'nın çalışmasında 0.86 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise 0.97 olarak saptanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma hastanesinin Çocuk Polikliniği'ne başvuran 0-42 günlük bebeği olan anneler ile tanışılıp, araştırma konusu ile ilgili bilgi verilerek yazılı ve sözlü onamları alınmıştır. Daha sonra araştırmacılar tarafından oluşturulan demografik bilgi formu ve Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği'nin yer aldığı anket anneler ile paylaşılarak doldurularak istenmiştir. Anket verileri yüz yüze katılımcıların öz bildirimini ile toplanmıştır. Anket formlarının doldurulması yaklaşık olarak 10-15 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Araştırmada anket aracılığıyla elde edilen verilerin analizinde SPSS 25.0 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı Shao yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Veriler yüzde, ortalama, Independent Samples T-test, Mann Whitney U Testi ve Spearman Korelasyon analizleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Değişkenler arasındaki korelasyonları belirlemek için Pearson momentleri çarpım korelasyon katsayıları kullanılmıştır. Tüm testlerde istatistiksel önem düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya başlamadan önce Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (Karar no:10/03 Tarih:31/12/2021) araştırma için etik onay alınmıştır. Bu çalışma Helsinki Deklerasyonu Prensipleri doğrultusunda yürütülmüştür. Araştırmaya katılan annelere bireysel bilgilerinin gizli kalacağı ve başka hiçbir yerde kullanılmayacağı ve istedikleri anda çalışmadan çıkma hakkına sahip oldukları konusunda açıklama yapılmıştır.

Bulgular

Annelerin yaş ortalaması 28.55±5.61 olup tanımlayıcı özelliklerine ilişkin veriler Tablo 1'de verilmiştir.

Annelerin obstetrik ve emzirme sürecine ilişkin özelliklerinin dağılımı Tablo 2'de verilmiştir. Annelerin %58.2'sinin multipar olduğu, %60.1'inin normal doğum yaptığı, %58.2'sinin gebelik sayısının multipar olduğu, %51.2'sinin bebeğinin cinsiyetinin erkek olduğu, %56.8'inin bebeğinin ağırlığının 3000-3499 gr olduğu, %58.7'sinin anne sütüne yönelik eğitim aldığı, %58.7'sinin bebeklerini SAS ile beslediği, %91.1'inin emzirme deneyimine sahip olduğu, bebeğin doğum ağırlığının 3161.34±315.42 gr olduğu, bebeğin yaşının ortalama 16.00±11.20 gün olduğu ve SAS ile besleme süresinin medyan değerinin 7.00 gün olduğu saptanmıştır.

Annelerin büyükannelerin emzirme sürecindeki destek algılarına ilişkin özelliklerinin dağılımı Tablo 3'de verilmiştir. Büyükannelerin %86.9'unun emzirmeye ilişkin eğitim almadığı, %77.5'inin maddi destek sağlamadığı, %46.5'inin büyükanne ile günlük görüştüğü, lohusalıkta yanında kalma süresinin ortalama 10.27±11.20 gün olduğu, %71.8'inin lohusalık sürecinde destek aldığı, destek alanların %54.9'unun destek türlerinden hepsine yönelik destek verdiği, %27.2'sinin sütünü

sağılması ya da süt yapan yiyecekler ye şeklinde tavsiyede bulunduğu, %65.3'ünün emzirmeye ilişkin hiçbir yorum yapmadığı, %61'inin anne sütü dışında besin önerdiği, besin önerisinde bulunanların %43.4'ünün mama önerdiği, %74.4'ünün önerilen besinleri bebeğine verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 1. Annelerin tanımlayıcı özelliklerinin dağılımı

Özellikler	n	%	
Annenin Yaşı	18-24	59	27.7
	25-34	118	55.4
	35-44	36	16.9
Eğitim Durumu	İlkokul	24	11.3
	Ortaokul	37	17.4
	Lise	86	40.4
	Üniversite ve üstü	66	31.0
Çalışma Durumu	Çalışan	41	31.9
	Çalışmayan	129	60.6
Algıladığı Gelir Durumu	İyi	68	31.9
	Orta	129	60.6
	Kötü	16	7.5
Aile Tipi	Çekirdek Aile	184	86.4
	Geniş Aile	29	13.6
X±SS			
Annenin Yaşı	28.55±5.61		
Çocuk Sayısı	2.00±1.09		

Annelerin büyükanne desteği alma durumlarına göre EÖYÖ-KF, SAS süresi, bebeğin yaşı ve büyükannenin lohusalıkta yanında kalma süresine ilişkin karşılaştırılması Tablo 4'de verilmiştir. Annelerin büyükanne desteği alma durumları ile emzirme öz-yeterlilik puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Büyükanne desteği aldığını düşünen annelerin emzirme özyeterlilik düzeyleri azalmıştır. Bu iki değişken arasındaki ilişki ters yönlüdür.

Annelerin bebeklerini SAS ile besleme süresi ile EÖYÖ-KF toplam puanı arasında pozitif yönde ve yüksek ($0.60 \leq r \leq 0.79$) ilişki ($r=0.600$; $p<0.05$) olduğu bulunmuştur. Büyükannelerin lohusalıkta yanında kalma süresi ile annelerin bebeklerini SAS ile besleme süresi arasında pozitif yönde ve çok zayıf ($r<0.20$) ilişki ($r=0.192$; $p<0.05$) olduğu saptanmıştır (Tablo 5).

Tartışma

Postpartum dönemde anneler, emzirme konusunda ve özellikle bebekleri büyüdükçe, bebek besleme sorunları hakkında bilgi ve destek için

genellikle sağlık hizmet sağlayıcılarının yanında büyükannelere başvururlar (Grassley ve ark., 2012). Büyükanneler, annelerin emzirmeye başlama, devam etme kararlarını ve yeterlilik algılarını etkilediği için annelere emzirme konusunda önemli bir destek ve teşvik kaynağıdır.

Araştırmada annelerin obstetrik ve emzirme sürecine ilişkin özelliklerinin dağılımında %58.7'sinin anne sütüne yönelik eğitim aldığı tespit edilmiştir. Emzirme konusunda verilen eğitimlerin gebelik sırasında ya da doğum sonrası dönemde verilmesi emzirme üzerinde önemli etkilere sahiptir. Gebelik sırasında yapılan eğitimler; ten tene temasın uygulanması, emzirmenin başlatılması ile emzirme süresinin artırılması üzerinde etkili olduğu literatürde yer almaktadır (Dündar, 2021).

Tablo 2. Annelerin obstetrik ve emzirme sürecine ilişkin özelliklerinin dağılımı

Özellikler	n	%	
Çocuk Sayısı	1	89	41.8
	2	67	31.5
	3	31	14.6
	4 ve üzeri	26	12.2
Doğum sayısı	Primipar	89	41.8
	Multipar	124	58.2
Doğum şekli	Normal Doğum	128	60.1
	Sezaryen Doğum	85	39.9
Bebeğin cinsiyeti	Kız	104	48.8
	Erkek	109	51.2
Bebeğin doğum ağırlığı	2500-2999	62	29.1
	3000-3499	121	56.8
	3500 ve üzeri	30	14.1
Bebeğin beslenme şekli	Sadece Anne Sütü	125	58.7
	Anne Sütü+ Mama	76	35.7
	Sadece Mama	12	5.6
*Diğer bebeklerini emzirme durumu	Evet	113	91.1
	Hayır	11	8.9
Anne sütüne yönelik eğitim alma durumu	Evet	125	58.7
	Hayır	88	41.3
X±SS			
Bebeğin doğum ağırlığı	3161.34±315.42		
Bebeğin yaşı (Gün)	16.00±11.20		
	Min-	Med	
SAS süresi (Gün)	Max	ian	
	0-40	7.00	

*Çocuk sayısı birden fazla olanlar SAS: Sadece Anne Sütü

Tablo 3. Büyükannelerin emzirme sürecindeki desteklerine ilişkin özellikleri

		n	%
Annelerin anne sütüne yönelik eğitim alma durumu	Evet	28	13.1
	Hayır	185	86.9
Büyükannenin maddi destek sağlama durumu	Evet	48	22.5
	Hayır	165	77.5
Büyükanne ile görüşme sıklığı	Birlikte yaşıyor	27	12.7
	Günlük	99	46.5
	Haftalık	51	23.9
	Aylık	10	4.7
	Birkaç ayda bir	15	7.0
	Yıllık ya da daha az	8	3.8
	Görüşmüyor	3	1.4
Büyükannenin lohusalık sürecinde destek olma durumu	Evet	153	71.8
	Hayır	60	28.2
Büyükannenin lohusalık sürecindeki destek türü	Bebeğin banyosu	44	28.8
	Bebeğin Uykusu	4	2.6
	Yemek Pişirme	3	2.0
	Ev işi	17	11.1
	Bebeğin bezini değiştirme	-	-
	Emzirme	-	-
	Hepsi	84	54.9
Hiçbiri	1	0.7	
Büyükannenin emzirmeye ilişkin tavsiyeleri	Daha sık emzirme	29	5.6
	Süt sağma	1	27.2
	Daha fazla dinlenme	12	5.6
	Süt yapan yiyecekler yeme	58	27.2
	Stresten uzak durma	14	6.6
	Hepsi	47	22.1
	Hiçbiri	52	24.4
Büyükannenin emzirmeye ilişkin yorumları	Sütün bebeğe yetmiyor	22	10.3
	Sütün kaliteli/yağlı değil	5	2.3
	Bebek kilo almıyor/bebek zayıfladı	2	0.9
	Doymadığı için ağlıyor/uyumuyor	29	13.6
	Hepsi	16	7.5
	Hiçbiri	139	65.3
	Büyükannenin anne sütü dışındaki besin önerisi	Evet	83
Hayır		130	61.0
Büyükannenin anne sütü dışında önerilen besin türü	Mama	36	43.4
	Su	7	8.4
	Şerbet	25	30.1
	İnek sütü	2	2.4
	Mama. su. şerbet	7	8.4
	Mama. su. şerbet. inek sütü	2	2.4
	Rezene Çayı	4	4.8
Annenin büyükannenin anne sütü dışında önerilen besini tercih etme durumu	Evet	62	74.7
	Hayır	21	25.3
		Min-Max	Medyan
Büyükannenin lohusalıkta kalma süresi (gün)		0-42	7.00

Tablo 4. Annelerin büyükanne desteği alma durumlarına göre EÖYÖ-KF, SAS süresi, bebeğin yaşı, büyükannenin lohusalıkta yanında kalma süresine ilişkin karşılaştırılması

	Büyükanne Desteği Alan	Büyükanne Desteği Almayan	Test ve p		
	X±SS	X±SS			
EÖYÖ-KF Toplam Puanı	57.53±12.45	63.11±10.28	t=-3.082 p=0.001		
Bebeğin Yaşı (Gün)	16.41±11.50	14.95±10.40	t=0.895 p=0.373		
	Min-Max	Median	Min-Max	Median	
SAS Süresi (Gün)	0-40	7.00	0-33	6.50	U=4467.50 p=0.757

EÖYÖ-KF: Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği Kısa Formu *SAS: Sadece Anne Sütü*

Tablo 5. SAS, EÖYÖ-KF Toplam Puanı ve Büyükannenin Lohusalıkta Yanında Kalma Süresi Arasındaki İlişki (n=213)

Özellikler	SAS	
EÖYÖ-KF Toplam Puanı	r	0.600**
	p	0.000
Büyükannenin Lohusalıkta Yanında Kalma Süresi	r	0.192**
	p	0.005

EÖYÖ-KF: Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği Kısa Formu *SAS: Sadece Anne Sütü*

Tartışma

Postpartum dönemde anneler, emzirme konusunda ve özellikle bebekleri büyüdükçe, bebek besleme sorunları hakkında bilgi ve destek için genellikle sağlık hizmet sağlayıcılarının yanında büyükannelere başvururlar (Grassley ve ark., 2012). Büyükanneler, annelerin emzirmeye başlama, devam etme kararlarını ve yeterlilik algılarını etkilediği için annelere emzirme konusunda önemli bir destek ve teşvik kaynağıdır.

Araştırmada annelerin obstetrik ve emzirme sürecine ilişkin özelliklerinin dağılımında %58.7'sinin anne sütüne yönelik eğitim aldığı tespit edilmiştir. Emzirme konusunda verilen eğitimlerin gebelik sırasında ya da doğum sonrası dönemde verilmesi emzirme üzerinde önemli etkilere sahiptir. Gebelik sırasında yapılan eğitimler; ten tene temasın uygulanması, emzirmenin başlatılması ile emzirme süresinin artırılması üzerinde etkili olduğu literatürde yer almaktadır (Dündar, 2021).

Araştırmada annelerin büyükannelerin emzirme sürecindeki destek algılarına ilişkin özelliklerinin dağılımında %27.2'sinin sütünü sağması ya da süt yapan yiyecekler yemesi şeklinde tavsiyede bulunduğu tespit edilmiştir. İşbay ve Gerçek Öter'in (2021) yaptığı çalışmada anneler, anneannelerin %72.4'ünün ve babaannelerin %55'inin anne sütünü artıran besinlere yönelik önerilerde bulduklarını belirtmişlerdir. Türk toplumunda geleneksel

uygulamaların fazla olmasından kaynaklı literatür de büyükannelerin annelere sütü artıracak besin önerisinin fazla olduğu düşünülebilir. Çalışmamızda bu oranın düşük olması ise; çalışmaya katılan annelerin eğitim durumunun çoğunluğunun lise ve üstü olması ya da anne sütü ile ilgili eğitim alanların oranının yüksek olması olabilir.

Araştırmada annelerin üçte ikisi lohusalık sürecinde büyükannelerden destek almış ve destek alanların %54.9'unun destek türlerinden hepsine (bebeğin banyosu, bebeğin uykusu yemek pişirme, ev işi, bebeğin bezini değiştirme, emzirme vb.) yönelik destek verdiği tespit edilmiştir. İşbay ve Gerçek Öter'in (2021) yaptığı çalışmada da anneanne ve babaannelerin yardımcı oldukları konuların (psikolojik ve fiziksel destek, ev işlerinde yardım, diğer çocuklarla ilgilenme, beslenme desteği vb.) yüzdelerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Ferreira ve ark'nın (2018) yürüttükleri araştırmada, anneanne ve babaannelerin yarısının ev işlerini yaparak ve diğer çocuklar ile ilgilenerek emzirmeye yardımcı oldukları saptanmıştır. Literatürde yer alan çalışmalarda, büyükannelerin emzirme ve bebek bakımında yardımcı olma durumu %30-54.8 arasında değiştiği görülmektedir (İşbay ve Gerçek Öter, 2021; Bölükbaş ve ark., 2009). Bu bulgunun annenin yaşadığı toplumda kültürel bir davranış olarak postpartum dönemde, anne kendini iyi hissedinceye kadar bebek

bakımında, emzirme konularında ve ev işlerinde yardımcı olunması durumundan kaynaklı olabilir. Annenin etrafındaki ailenin özellikle de büyükannenin rolü, emzirmenin başarısında çok büyük bir role sahiptir. Emzirme deneyimi olan büyükannelerin rolü, emzirirken annelere karşı daha etkilidir (Nugroho ve ark., 2017). Araştırmada annelerin büyükannelerin emzirme sürecindeki destek algılarına ilişkin özelliklerinin dağılımında; %61'inin anne sütü dışında besin önerdiği, besin önerisinde bulunanların %43.4'ünün mama önerdiği, %74.4'ünün önerilen besinleri bebeğine verdiği tespit edilmiştir. Nugroho ve ark.'nın (2017) yaptığı bir araştırmada, sadece anne sütü veren annelere ailelerden gelen desteğin düşük olduğu belirtilmektedir. Emzirme bilgisi ve deneyiminin eksikliği büyükannelerin desteğini etkilemektedir. Literatürde Kenya'nın kırsal kesimindeki büyükannelerin de şekerli su ve diğer yiyecekleri erken başlamakta teşvik ettikleri yer almaktadır (Talbert ve ark., 2016). Kuveyt'te büyükanneler genellikle anneleri bebeklerini mamayla beslemeye teşvik eder (Dashti ve ark., 2014). İşbay ve Gerçek Öter'in (2021) yaptığı çalışmada da anneanne ve babaannelerin mama, çay ve su gibi sıvıları verme konusunda yüzdelerinin yüksek olduğu görülmüştür. Literatürle uyumlu olan bu bulgunun Türk toplumunda sadece anne sütü alan bebeklerin susuz kalacağı ve anne sütünün yeterli olmayacağı gibi yanlış inanışlarının etkili olmuş olabileceği düşünülebilir.

Emzirme sürecinde büyükanne desteği aldığını düşünen annelerin, bebeklerinin emzirme süreleri artmaktadır (Gölbaşı ve ark., 2019; Aluş Tokat ve Okumuş, 2013). Bu çalışmada büyükanne desteği alan annelerin almayanlara göre emzirme öz-yeterlilikleri daha düşüktür. Başka bir çalışma da büyükannelerin ve eşlerin annelerin emzirme kararlarında kilit oyuncular olduğu sonucuna varmışlardır (Mukunya ve ark., 2019). Geleneksel Türk ailelerinde deneyimli bir üst nesil, emzirmeye başlanma ve sürdürme gibi emzirme davranışları üzerinde söz sahibi olmaya isteklidirler (İşbay ve Gerçek Öter, 2021). Bu sonucun elde edilmesinde var olan anne sütünün verilmesine yönelik büyükannelerdeki kültürel inanç ve nesiller arasında aktarımını desteklemeleri olabilir. Büyükanne desteği alan annelerin almayanlara göre büyükannelerin lohusalıkta yanında kalma sürelerinin daha uzun olduğu görülmektedir. Özellikle kendi çocuklarını başarılı bir şekilde emziren büyükanneler emzirmeye destek

sağlamaktadırlar (Darwent, McInnes & Swanson, 2016).

Annelerin emzirme öz yeterlilik düzeyleri arttıkça bebeklerini SAS ile besleme sürelerinin arttığı bulunmuştur. Emzirmenin başlatılması, emzirmenin süresi ve SAS alma oranları üzerinde kilit bir rol oynayan emzirme öz yeterlilik düzeyi ile ilgili literatürdeki farklı çalışmalar baktığımızda benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Poorshaban ve ark., 2017; Gökçeoğlu ve Küçükoglu, 2017; Güner ve Koruk, 2019). Büyükannelerin lohusalıkta yanında kalma süresi ile annelerin bebeklerini SAS ile besleme süresi arasında pozitif yönde ve çok zayıf ilişki saptanmıştır. İşbay ve Gerçek Öter'in (2021) yaptığı çalışmada benzer bir sonuç elde edilmiştir. Bu durumun İslam'da ve Türk kültüründe emzirmenin yerinin önemli olmasından, dinen anne sütüyle beslenmenin bebeğin temel hakkı olduğunun bilinmesinden, kültürümüzde bebeğin hemen doyurulması gerektiği anlayışının hâkim olmasından kaynaklı büyükannelerin emzirme sıklığı-süresiyle ilgili düşüncelerini olumlu etkilemiş olabilir.

Sonuç ve Öneriler

Postpartum döneminde büyükanne desteğinin kadınların emzirme öz-yeterliliğini artırdığı, büyükannelerin lohusalıkta yanında kalma süresi ve emzirme öz yeterlilik düzeyleri arttıkça bebeklerini SAS ile besleme sürelerinin arttığı bulunmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda; sağlık profesyonellerinin annelerin emzirme öz yeterlilik ve emzirme davranışlarını rutin olarak değerlendirmesi, kültürel ve sosyal faktörlerden etkilenen emzirme davranışının ve öz yeterliliğin güçlendirmesi için annenin kendisine ve sosyal çevresindeki eşlerine, büyükannelere emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesine yönelik eğitimler ve danışmanlık programları planlanabilir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Birincisi; çalışmanın örneklem grubu Türkiye'nin Doğusunda bir ilde yaşayan annelerden oluşmaktadır. Bölgenin sosyokültürel yapısı dikkate alındığında çalışmanın bulguları sadece bu gruba genellenebilir. İkincisi; çalışmada kullanılan ölçekler öz bildirim dayalıdır. Üçüncüsü ise; Türk kültüründe kayınvalide ve anne kavramlarının farklı olmasından kaynaklı anneanne ya da babaanne ayırımının yapılmamış olması da bir sınırlılıktır.

Araştırmanın Etik Yönü/Ethics Committee Approval: Araştırmaya başlamadan önce Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (Karar no:10/03 Tarih:31/12/2021) araştırma için etik onay alınmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/Kavram: GA; Tasarım: GA, SK; Denetleme/Danışmanlık: GA, SK; Veri Toplama ve/veya İşleme: GA; Analiz ve/veya Yorum: GA, SK; Kaynak Taraması: SK; Makalenin Yazımı: GA, SK; Eleştirel İnceleme: SK; Kaynaklar ve Fon Sağlama: GA, SK; Malzemeler: GA, SK.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma için finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Büyükannelerin lohusalıkta annelerin yanında kalma süresi emzirme öz yeterlilik düzeylerini artıran bir etkidir.
- Annelerin emzirme sürecinde büyükannelerin desteğine ilişkin algıları SAS besleme sürelerinde etkilidir.

Kaynaklar

- Alioğulları A, Yılmaz Esencan T, Ünal A, Şimşek Ç. (2016). Anne sütünün faydalarını ve emzirme tekniklerini içeren görsel mesaj içerikli broşür ile annelere verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 19(4), 252-260.
- Aluş Tokat M, Okumuş H, (2010). Translation and psychometric assessment of the Breast-feeding Self-Efficacy Scale-Short form among pregnant and postnatal women in Turkey. *Midwifery*, 26, 101-108.
- Aluş Tokat M, Okumuş H. (2013). Emzirme özyeterlilik algısını güçlendirmeye temelli antenatal eğitimin emzirme öz-yeterlilik algısına ve emzirme başarısına etkisi. *Journal of Education Research Nursing*, 10(1), 21-29.
- Balogun OO, Dagvadorj A, Anigo KM, Ota E, Sasaki S. (2015). Factors influencing breastfeeding exclusivity during the first 6 months of life in developing countries: a quantitative and qualitative systematic review. *Maternal & Child Nutrition*, 11(4), 433-451.
- Bölükbaş N, Erbil N, Altunbaş H, Arslan Z. (2009). Traditional practices about child care of the mothers who owner 0-12 month baby. *JHS*, 6(1), 164-176.
- Bulut A, Bayrakçı E. (2021). Anne Sütü Algısının Değerlendirilmesi: Ebelik ve Hemşirelik Öğrencileri. *Göbeklitepe Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(6), 173-181.
- Chen TL, Tai CJ, Chu YR, Han KC, Lin KC, Chien LY. (2011). Cultural factors and social support related to breastfeeding among immigrant mothers in Taipei

City, Taiwan. *Journal of Human Lactation*, 27(1), 41-48.

- Corbett CA, Callister LC. (2012). Giving birth: the voices of women in Tamil Nadu, India. *American Journal of Maternal Child Nursing*, 37(5), 298-305.
- Darwent KL, McInnes RJ, Swanson V. (2016). The Infant Feeding Genogram: a tool for exploring family infant feeding history and identifying support needs. *BMC Pregnancy Childbirth*, 16, 315.
- Dashti M, Scott JA, Edwards CA, Al-Sughayer M. (2014). Predictors of breastfeeding duration among women in Kuwait: results of a prospective cohort study. *Nutrients*, 6(2), 711-728.
- Dennis C. (1999). Theoretical underpinnings of breastfeeding confidence: a self-efficacy framework. *Journal of Human Lactation*, 15, 195-201.
- Dündar T. (2021). Emzirmeyi Etkileyen Faktörler. Özsoy S, editör. *Emzirme ve anne sütü ile beslemede danışmanlık/güncel yaklaşımlar*. Türkiye Klinikleri, 59-65.
- Emmott EH, Mace R. (2015). Practical support from fathers and grandmothers is associated with lower levels of breastfeeding in the UK millennium cohort study. *Plos One*, 10(7), 1-12.
- Ferreira T, Piccioni LD, Queiroz P, Silva EM, Vale I. (2018). Influence of grandmothers on exclusive breastfeeding: cross-sectional study. *Einstein*, 16(4), 1-7.
- Gökçeoğlu E, Küçükoğlu S. (2017). The relationship between insufficient milk perception and breastfeeding self-efficacy among Turkish mothers. *Global Health Promotion*, 24(4), 53-61.
- Gölbaşı Z, Tuğut N, Karata M, Çetin A. (2019). Kısa mesaj ve telefon aramaları ile desteklenen postpartum emzirme danışmanlığının ilk altı aydaki emzirme davranışına etkisi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilim Dergisi*, 10(1), 33-41.
- Grassley JS, Spencer BS, Law BA. (2012). A grandmothers' tea: evaluation of a breastfeeding support intervention. *Journal of Perinatal Education*, 21(2), 80-89.
- Güner Ö, Koruk F. (2019). Şanlıurfa'da 0-6 aylık bebeklerin sadece anne sütü alma durumları ve etkileyen faktörler. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 16(1), 111-116.
- Heidari Z, Keshvari M, Kohan S. (2016). Clinical trial to comparison the effect of family-centered educational-supportive program on mothers' empowerment in breast-feeding. *International Journal of Pediatrics*, 4(3), 1445-1451.
- İnce T, Aktaş G, Aktepe N, Aydın A. (2017). Annelerin emzirme özyeterlilikleri ve emzirme başarılarını etkileyen özelliklerin değerlendirilmesi. *İzmir Dr Behçet Uz Çocuk Hast Dergisi*, 7(3), 183-190.
- İşbay B, Gerçek Öter E. (2021). Anneanne ve babaannelerin emzirme davranışı üzerindeki etkilerine yönelik annelerin düşünceleri: Tanımlayıcı

- Araştırma. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi, 13(4), 822-832.
- Kasahun AW, Wako WG, Gebere MW, Neima GH. (2017). Predictors of exclusive breastfeeding duration among 6–12 month aged children in gurage zone, South Ethiopia: a survival analysis. *International Breastfeeding Journal*, 12, 1-9.
- Mukunya D, Nankabirwa V, Ndeezi G, Tumuhamy J, Tongun JB, Kizito S, et al. (2019). Key Decision Makers and Actors in Selected Newborn Care Practices: A Community-Based Survey in Northern Uganda. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(10), 1723.
- Nugroho R, Waryana W, Aritonang I. (2017). Peran nenek dalam peningkatan cakupan asi eksklusif di desa bangunjiwo kasihan bantul. *Jurnal Nutrisia*, 19(1), 68-78.
- Poorshaban F, Pakseresht S, Khalesi Z, Kazem E, Leili N. (2017). Factors associated with breastfeeding self-efficacy of mothers. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, 27(1), 27-34.
- Probowati R, Lesmana Dewi OI, Wibowo H, Ratnawati M, Muhith A. (2019). Grandmother's health promotion self-efficacy towards postpartum mother's attitude in exclusive breastfeeding in the working area of Sumobito Health Center Regency of Jombang. *BASA*, 20-21.
- Raeisi K, Shariat M, Nayeri F, Raji F, Dalili H. (2014). A single center study of the effects of trained fathers' participation in constant breastfeeding. *Acta Medica Iranica*, 52, 694-696.
- Susin LR, Giugliani ER, Kummer SC. (2005). Influência das avós na prática do aleitamento materno [Influence of grandmothers on breastfeeding practices]. *Rev Saude Publica*, 39(2), 141-147.
- Talbert AW, Ngari M, Tsofa B, Mramba L, Mumbo E, Berkley JA, et al. (2016). "When you give birth you will not be without your mother" A mixed methods study of advice on breastfeeding for first-time mothers in rural coastal Kenya. *International Breastfeeding Journal*. 11(1), 10-15.
- Wahyuni A, Rezkiki F. (2017). Pemberdayaan dan efikasi diri pasien penyakit jantung koroner melalui edukasi kesehatan terstruktur. *Jurnal Ipteks Terapan*, 9(1), 28-39.